

ESIPUHE

Suomi-kuva terävöityy

Kari Uusitalo kertoo tämän lehden haastattelussaan, miten kummallisena häntä nuorempana pidettiin suomalaisen elokuvan harrastuksensa vuoksi. Vanhaan kotimaiseen elokuvaan suhtauduttiin jotenkin torjuen, kuin omaa menneisyyttä häpeillen. Vanhat mustavalkoiset suomenkieliset elokuvat kuuluvat nimittäin paitsi kansan myös sen jäsenten menneisyyteen: lapsena niistä pidetään aidosti, nuorena ei ollenkaan, mutta vanhempana niistä nautitaan enemmän kuin moni "sivistyksensä" vuoksi uskaltaa myöntääkään. Johtuneeko yhä havaittavissa oleva torjunta kulttuurielämämme nuoruuden ehdottomuudesta ja suvaitsemattomuudesta?

Kun Suomen kansallisfilmografia pääosin valmistuu tämän vuosituuhannen loppuun mennessä, meillä on koossa kattava tietopaketti yhden taide- ja viihdekulttuurin muodon vaiheista tässä maassa. Samaa aikaan tulee elokuvan- ja televisiotutkimus (Turussa elokuva- ja televisiotiede) laajenemaan varteenotettavaksi osaksi humanistista taiteen ja populaarikulttuurin tutkimusta. Toivottavaa on, että elokuva-arkiston perustutkimus ja yliopistotutkimus eivät sulje pois toisiaan, vaan löytävät yhteisiäkin kohteita ja yhteistyön muotoja, sillä myönteisestä kehityksestä huolimatta kotimaisen elokuvan tutkimus on vielä lapsenkengissään. Tämäkin lehti olkoon kuitenkin merkinä kengännumeron kasvusta.

Elokuvantutkimuksen ansana on maailmalla pitkään ollut auteurismi, pakonomainen tarve löytää elokuvien takaa suuri subjekti, jonka tahto näkyy valmiissa teoksessa mahdollisimman monessa yksityiskohdassa. Suomessa, jossa ei ole edes Bergmania, tämä on ollut varsinainen sudenkuoppa. Oikeastaan vasta nyt, kun subjektiä siirrellään elokuvan ja katsojan välillä, voimme alkaa suhtautua elokuvaamme rauhallisemmin. Aki Kaurismäki rauhoittaa osaltaan auteuristeja, joista sitkeimpiä näyttävät olevan monet 60-luvulta alkaen kriitikointia harjoittaneet.

Ei tekijöitä tietenkään saa sulkea pois; heidän kauttaan elokuvien hahmottomaan massaansa saa-

daan yhdenlainen ote. Hyvä esimerkki tästä on Teuvo Tulio, joka tulee esille kahdessa artikkelissa ja Uusitalon haastattelussa. Hänen tuotantonsa oli vielä kymmenen vuotta sitten yksi torjutuimmista; ainoastaan voimakas kuvailmaisuus herätti myönteisiä muistikuvia. Nyt Tulionkin elokuviin kyetään suhtautumaan rauhallisen analyttisesti ja uskalletaan katsoa hänen melodraamojaan sellaisina kuin ne ovat. Syykin on selvä: Tulio ei ollut vain suomalainen luonnonoikku vaan osa maailmanlaajuisista melodraamaa, jota 80-luvulla on tutkittu erityisen innokkaasti "naisten elokuvana".

Kotimaisen elokuvan tutkimus ei siis ole mitään "kansallista tiedettä", vaan osa alati laajenevaa kansainvälistä elokuvantutkimusta. Tutkimmme suomalaista elokuvaa, koska sen kulttuurikontekstin tunnemme parhaiten. Kansainvälinen tutkijayhteisö luo kuitenkin jatkuvasti uusia kysymyksenasetteluja, joilla voimme terävöittää Suomi-kuvaamme, kyseenalaistaa vanhaa ja pohtia uutta. Muun muassa kansainvälinen suuntautuminen populaarielokuvaan on madaltanut kotimaisen elokuvan tutkimuskynnystä.

Itse asiassa oman elokuvan vuosia kestäneessä unohtamisessa on samoja piirteitä kuin "Suomi-kuvaongelmassa" yleensäkin. Jos itsetunto on niin heikko, että omaan menneisyyteen ei voi suhtautua muuten kuin torjuvasti, on jonkinlainen pakkohoito tarpeen. Elokuvantutkimus on yksi mahdollinen terapian muoto. Tutkija ei kriitikon tavoin arvota ja suosittelle muille vaan saa rauhassa olla kiinnostunut "huonosta" ja "lapsellisestakin" - esim. rillumareista. Hän ei myöskään nosta elokuvia jalustalle, vaan ne ovat tutkimuskohde. Menetelmistä ja tuloksista riippuen kuva elokuvastamme ja sen yleisöstä terävöityy ja saa ehkä kokonaan uusia piirteitä.

Tämä Lähikuvan numero on toinen suomalaisen elokuvan teemanumero. Se ei varmasti tule jäämään viimeiseksi, koska aihe näyttää kiinnostavan yhä uusia tutkijoita ja opiskelijoita. Kari Uusitalo on saanut seuraa.

Ari Honka-Hallila